

Nemzeti Társalkodó

Julius 29dik napján 1854.

Parlament reform.

Nagy Britannia és Írland parlamentjének új szerkeztetése (reformja), mely Angliára és Valesre nézve az 1852ben június 7kén, Skocziára nézve a' nevezett esztendő július 17kén, és Írlandra nézve az augustus 7kén hozott törvények által különösen gróf Grey első minister és barátjai fáradhatatlan munkásságok után ment tökéletességre, az időnek legnevezetesebb, legfontosabb történetei közé tartozik. Első lépése ez azon nagy 's fontos következésű változásnak, melyet némelyek az angol polgári alkotmány végenyészete, - mások ellenben a' Nagybritanniai birodalom újá születése új időszakot kezdő nevezetes jelenésének tekintenek, - mely az angol népnek a' mivel és pallérozott világhoz való állását tekintve, maga távol kifejlődésében, az egész Európa minden országaira nézve felszámíthatatlan befolyással leend. E' szerént gróf Grey életének estvéjén elérve látja azon nagy czélt, melyet ifju korában és tűzében futós álom kép gyanánt fogott-fel és kergetett, így las-

sanként és egymás után mind bételjesednek azon nagy elintézések, melyeket Fox indított meg, de a' melyeknek létesítését csak az utókorra, csak tanítványaira hagyta. A' parlament reform az okosságnak, az emberi józan értelemnek, az állított historiai jussokon, és oly visszaéléseken, melyek a' polgári alkotmány eredeti célja ellen lassanként csusztak-bé, nyert dicső győzedelme; ezen győzedelem újabb erős bizonyosága annak, hogy ha azon az úton, melyet egyszerűnek 's egyenesnek láttunk, hiven 's rendíthetetlenül megállunk, semmi akadályoktól, veszélyektől és kigunyoltatástól vissza nem rettenünk, a' kivánt, az ohajtott célt végre bizonyosan elérjük. Hogy a' parlament reformját igazi színben lehessen látni, esmerni kell a' parlament alkotását, eredetét, változásait és eredeti szerkeztetésétől eltávozásait. — Ha végig tekintjük a' sok különböző eredetű és szokásu nemzeteket, úgy tanáljuk: hogy minden népeknél még azoknál is, melyek vagy egészben vagy más népekhez viszonyaikat tekintve bizonyos tekintetben, határtalan despotismus alatt nyögnek, meg van azon közönséges és természeti gyökeres jussaikon alapuló törvényes szokás, mi szerént a' nép maga fontosabb dolgai felől maga határoz; 's e' végett vagy bizonyos meghatározott időben, vagy különös alkalommal, — közönséges népgyűlésekben, — vagy ha ezen gyűlés bizonyos meghatározott formát vett magára, képviselői által gyűl-

egybe. Ezen alapelv nem különösen csak a német eredetű népek tulajdona a' mint némelyek erősítik, hanem az emberi természet legméjjebb forrásából ered, 's ideig elmel-
 lőztethetik ugyan, de egészben soha egy nép-
 nél sem nyomattathatik-el. — Mindég meg-
 újul e' természeti jus, sőt nagyobb erővel
 törki, midőn valamely népet rendkívüli tör-
 ténetek megszokott útjából kiragadnak. A'
 nép egyes tagjainak is oly természetes és
 egyenes jussok van, a' közönséget érdeklő
 közügyekhez hozzá szolni, hogy a' nép bi-
 zonyos egyes részének soha nem volt és nem
 lehet jussa a' népet maga ebéli jussának gya-
 korlásától elzárni, vagy akaratja 's tulajdon
 érdeke ellenére e' részben a' nép képvisele-
 tét magára ruházni, annál kevésbé pedig a'
 nép több osztályain uralkodni. — A' polgári
 alkotásban ha ily hiba van, megmaradhat
 ugyan ez egy ideig, de mikor tovább kezd
 kifejlenni, a' társaságos életben szükségeskép-
 pen oly terhes romlást és nyughatatlan há-
 borgást szül, melyek csak alapos és mélyen
 ható orvos szerek által orvasoltathatnak vagy
 az egész status végenyészetét következtetik.
 E' természeti törvényeknek hódolva tartot-
 ták a' régi britannusok nép gyűléseiket, a'
 Sackszok közönséges országgyűléseiket (Folk-
 mote, Mickelgemote) és választottság gyűlé-
 seiket; (Witten-agemote) a' Normanok is
 folytatták e' rendszeres összejövéseket, csak
 hogy a' szorosb feudális rendszer alakja nem

volt minden befolyás nélkül ezen gyűlésekre. A' király a' maga udvarához meghívta híveit az ország egyházi és világi báróit, meghívta hogy a' mint a' meghívó levelekben iratott, velek fontos és sürgetős dolgok felől tanácskozzon. Az egyházi bárók, az ország püspökei és praelatussai (az infulás abbások) voltak, a' világiak pedig a' korona nagy alattvalói voltak, kiknek választások, történetes környülményektől és személyes tulajdonságoktól függöt. A' király tanácsa koránt sem volt oly számos mint a' mostani felsőház, ugyan is a' király tanácsát 2 érsek, 24 püspök, 26 abbás, 2 praepost az egyházi, és nem éppen ennyi számú grófok és bárók a' világi részről, általában véve nem éppen 100 tagok tették. — VIII. Henrik alatt 1536 — 37ben a' klastromok eltöröltetvén, 28 egyházi személyek, abbások és praepostok kimaradtak a' tanácsból, ellenben a' világi lordok száma lassanként annyira neveltetett, hogy a' felsőház ma összesen 426 tagból áll. A' felsőház alkotása most a' parlament reform által nem változott, de már gyakran volt arról szó, elsőbben: hogy pairsek csak életükig és nem örökösön neveztesenek, 's így ha valamely érdemes de nem nagy birtoku férfiú pair méltóságra emeltetik, ne légyen az ország kéntelen ennek hátra hagyott maradékait és familiáját tartani, és másodsor: hogy az egyházi személyek a' felsőházban ülés kötelességétől felmentessenek, mivel ugy tapasztaltatott, hogy ezen

urak általjában véve, sem a' törvényhozás és igazgatás ügyeibe való béléátások, sem hazafiságok által magokat ki nem tüntetik, hanem egy felől a' ministeriumhoz való ragaszkodás, más felől pedig saját hivatalok érdekei által igen el vannak fogulva. Ezen királyi tanácsoson kívül eleitől fogva volt még egy más, a' tulajdonképpen való nemzeti nagygyűlés (commune consilium: melyre minden katonai szolgálattal tartozó kissebb birtokosok, a' grófságok lovagjai, a' városok (cities) és várak (boroughs) közönségei, követeket küldöttek. Ez János királynak 1215ben költ magna chartájában is emlittetik, 's meghatároztatik hogy a' király az érsekeket, püspököket, abbásokat és nagyobb bárókat egyenként, a' más alattvalókat pedig a' Scheriffek által hívja-meg. 1264ben van az első példa arra, hogy a' városok és várak követei, az öt kikötök küldötteivel együtt a' nemzeti közgyűlésben megjelentek, de mivel ezen példa nem úgy emlittetik mint valamely újítás, azt lehet következtetni, hogy ez azon régi alkotmányi rendszabásnál fogva történt, mi szerint a' városoktól adózásokat csak azon esetben lehetett kivánni, ha a' közgyűlésekben az adó elhatározásában a' városok is részt vettek küldötteik által. A' városoknak és váraknak követ küldési jussa eleinte nem volt állandólag meghatározva, sok városok, melyek Iső Edward király idejében 1271 — 1307ig a' közgyűlésekre meghivattak, később oda töb-

bé követeket egyszer sem küldöttek. Az 1649-től 1660ig tartott revolutio alatt, néhány elhanyaglott helységeket kihagytak a' közgyűlésből, 's ezek helyett Manchester, Whitby, Halifax és Leeds városok küldöttjei jelentek meg. Altaljában véve III. d i k E d u a r d uralkodása azon időszak (1527 — 77), melyben megalapult azon szokás, mi szerént csak oly helységek birhatnak képviseleti jussal, melyek ez időszak alatt, az országos közgyűlésekbe követeket küldöttek. — De ezen szokás nyilvános eltávozás volt az eredeti céltől, mi szerént minden város népesedése mértéke szerént birhatott ezen képviseleti jussal, és ezen eltávozás 's az eredeti szerkezet eleni vissza élés idővel mind nagyobb lett, midőn némely képviseleti jussal bíró városok népesedése alább szállott, 's mind Old-Sarum várossa merőben eltűnt és csupa pusztasággá vált, ellenben számos ilyes jussal nem bíró apró helységek, nagy és népes városok sorába emelkedtek. — Midőn tehát azt kívánták, hogy az ily új népesedésű városok is részt vegyenek a' képviselethen, ellenben az elpusztult helységek a' képviseleti jústól megfosztassanak, csak a' régi polgári alkotás igazi elveire tértek vissza, de telyességgel semmi újítást vagy változtatást nem kívántak. De ezen eredeti alapelv, mi szerént a' nép adózását és köz terheit azok határozták-el, kiknek ezeket hordozni is kellett, és a' kézmives néposztály adójának elhatározásában a' legnépesebb városok, 's e-

zekben esmét a' köz polgárság is meghalgtatott, azon öt évszáz lefolyta alatt, mely III dik H e n r i k és IV ik V i l m o s királyok uralkodásai közt folyt-le, kétszeresen megsértetett és elmellőztetett. Megsértetett ez első b h e n , egyes helységek különböző szerkeztetései által, mely szerént, a' választás alkalmával a' szózatolási jus, némely helyeken csak a' tisztviselőknak u. m. a' M a y o r n a k , város előljáróinak és tanácsossainak, más helyeken pedig a' polgársági jus, és polgári birtokok tulajdonossainak adatott, némely helyeken minden köz adó fizetőket, más helyeken pedig minden ház birtokosokat, és külön házat tartó lakósokat egyformán illetett; de megsértetett m á s o d s z ' o r a' főbirtokosoknak a' választási jussal bíró polgárokhoz való viszonyaik által, midőn a' várak és városok nagyobb részént magok polgári jussaikat csak egy fő birtokostól bírták, 's ez által a' főbirtokos oly elhatározott befolyást nyert a' választásokra; hogy sok helyeken a' követeket egyenesen a' főbirtokos nevezte-ki. A' ministerek is némely helységekre oly nagy befolyással bírtak, hogy candidatusaik szinte mindég győztesek lettek a' választásokban. Az egyes helységek ily különböző szerkeztetésének következése a' lett, hogy a' legnépesebb városokban is, a' választási jussal bíró lakósoknak száma igen kevés volt, 's ezeket is egyedül a' főbirtokos akarátja határozta és igazgatta. — Igy B a t h várossának mintegy 40,000 lakóssa volt

és két követet küldött, de ezen két követet, a' parlament reform előtt csak a' helybeli tanács, tehát csak 28 ember választá, ezek a' tanácsosok pedig esmét Bath és Palmer marquisok familiájitól függöttek, annyira hogy egyik követjüket mindég az egyik, a' mást pedig a' másik familiából kellett választaniok. Edinburg 158,000 lakósok közzül csak egy követet küldött, és ezt a' városbíró (lord Provost) négy tisztviselő, a' Guildi dekán, öszvesen 55 emberek választák, a' kik Buccleugh hercegtől és a' Dundás familiától függöttek. A' glasgovi követet Glasgow, Renfrew, Rutherglen és Dumbarton várossainak öszvesen 87 tagokból álló tanácsa által megbízott négy küldöttjei választák. — Portsmouthban 50,000 lakósok közzül 110 választók voltak t. i. a' városi tanács's a' polgári jst és birtokot használók. Az elpusztult várak és helységek azon elrendelése, mely szerint ezekben csak néhány's bizonyos helyeken csupán csak egybirtokos gyakorolta a' választási jst, már többször és többek által érdekeltetett, és itt bővebb említést nem érdemel, itt csak annyit szükség még megjegyezni, hogy Skoczia és Irland képviselete is, nem a' nemzet, de annak csak bizonyos része képviseletje volt. Skocziában különösen még azon visszaélés is divatozott, hogy azon birtokokat, melyekhez választási jus volt kötve, 's a' milyenek általában igen kevesen voltak a' tu-

lajdonosok a választási jus nélkül adták-el másoknak, ezen just pedig magoknak tartották. Innen származott a különbség a választással bíró jószágok valóságos birtokosi a' realis választók, és a' csupa nominalisták között, kik éppen annyin voltak mint a' realis választók. Irlandban 1829-ig a' grófságok részéről történt követ választásokban mindennek, ki évenként 40 schilling jövedelmet behozó jószágot bírt, szavazati jusa volt. A' fő birtokosok apró jószágaikat azon feltétel alatt adták-el, hogy az ideiglenes birtokosok a' főbirtokosok által kijelelt személyekre szavazzanak, és a' főbirtokosok ezen választásbeli befolyásokat viszont jövedelmes hivatalokért, a' minisztereknek adták-el. Az 1829dik évben a' választásbeli jus, 10 font sterling évenkénti jövedelemre emeltetvén, ennek következése a' lett, hogy sok szegény földbirtokosok, nem segíthetvén többé választásaik által uroknak a' föld tulajdonossainak, birtokaikból elüzettek és így az irlandi grófságokban a' választók száma nagyon megkevesedett. Ezen sok rendbeli hijános képviseleti rendszerből a' következett: lör, hogy azon familiák, melyek familiai idős tagjaik által a' felsőházban megjelentek, az alsóházban is a' nagyobb részt küldötjeik által elfoglalták, és így itt is harczoltak azon oligarchiai érdekek mellett, melyek által a' pairek el voltak fogulva. 2or hogy a' választási jusal bíró kevesebb népességű helységek választásokat pénzen eladták,

annyira hogy szinte minden olyas ülésnek meg volt határozva az ára. A' nemzettulajdon képen véve képviseleti jusát nem gyakorolhatta, és valóban minden jól gondolkodó, 's nemesen érző ángolra nézve lealázó érzés lehetett, hazájának főtanácsát egy ily valóban gyalázatos úton választott tagokkal bétöltve látni. Ez okon az ily visszaélések eltörlését már régóta ohajták, de a' valóságos parlament reformot, a' nép igazibb és egyenlőbb képviselite elrendelését, legelőbb 1776ban az esmeretes Wilkes tette javaslatban. A' javaslat ekkor minden szavazás nélkül félre vettetett. Megújította e' javaslatot a' hires Burke 1781ben és Pitt W. ezt szerencsés lelki és szónoki tehetségeinek minden erejével oltalmazta, ekkor a' javaslat mellett 190, ellene 233 szavazatok voltak. 1793ban május 6kán esmét megindította ezt a' mostani első miniser Grey Károly, akkor az alsóház tagja, midőn népbárátok egyesülete neve alatt kérelmet adott-bé az alsóházba, a' parlament reformálása iránt. 1810ben ugyan ezen indítvánt tette Brand az alsóházban, és azóta a' parlamentnek szinte minden ülésiben előfordult, főként 1818ban Sir Francis Burdett indítványából.

(végzete következik).

Levél t ö r e d é k.

*Gibráltárból azon erdélyi ifju hajós tiszt-
tól, kinek még egy levelét a' múlt fél
esztendei 15dik számu N. Társalkodó-
ban közlöttük volt.*

Ámérikából Neujorkból nem tudósíthat-
tam állapotom felől, mivel Londonban, vagy
Hayre de Graceban nem volt bizott embe-
rem, a' kihez utasíthattam volna levelemet
a' további elküldés végett. Most pedig miu-
tán Ámérikából ezen hónap 21dikén ide sze-
rencsésen visszaérkeztünk, sietek tudtára
adni, hogy ezen egész hosszas utazásomban
noha sok szélvészekkel kellett küsdénünk,
mindenkor egészséges voltam, és vagyok.

Innét Ámérikáig 43 napok kellettek,
hanem visszajövet csak 23 napok alatt tet-
tük meg ezen mintegy 3500 mértföldből ál-
ló tengeri utazást. — Vissza jövet jobb i-
dőnk, kevesebb szélvészeink lévén, jó és
egészséges eledelünk mellett minnyájan mind
a' két császári fregattokon egészségesen érke-
ztünk. És mivel az vasládák az ivóviznek tar-
tására a' mi hajóinkon is gyakorlásban vagynak,
ezekben az ivóvizet esztendeig is elle-
het épségben és frissen tartani.

Már minek előtte ezen utazásomról egy
bővebb leírást küldhetek, kívánom előre tu-
dósítani édes atyámat, hogy elhagyván Gib-
ráltárt februarius 14kén egy hosszas igen szél-
vészes és terhes utazás után, martius 28án

megszemlélők az ámerikai vidéket, azután a Piloták hajóinkhoz érkeztek, és békalauszoltak minket az Hudzon folyóvizébe, mely által még azon estve Neujork városa előtt kikötöttünk. Nagyon örvendettünk mind az igen gyönyörű vidéknek szemlélésen, mind pedig felettébb nyughatatlankodó lengyel vendégeinkel való utazásunknak végén. Ezeknek midőn hajóinkból kiszállottak, fejenként 40 tallér fizettetett császáruk rendelkezéséből, még is nagyon zúgolodtak mind ő Felsége ellen, mind mi ellenünk is.

Neujork a' legnagyobb kereskedő város Ámerikában, holott esztendőnként nagyobbodik, és 200 ezer embernél több lakossai vagynak. Egy nagy szigetre nagyon építve, melyet a' Hudzon folyónak két ágai körül vesznek. Vagynak szép egyenes útszáji, melyek közt a' Broad vaj 4 ánglus mértföld hosszúságu.

Ezen városbeliek a' mi hajós tiszti karunkat nagy megkülönböztetéssel, és vendéglő szívvvel fogadták. Majd minden napon elhívtak bennünket bálba, concertbe, theátrumba, vagy más mulató társaságokba, hogy alig tudtuk melyiket fogadjuk-el.

A' város bírása több élé való tisztviselővel meglátogatták hajóinkat, és elvezettek magokkal a' városi sok jelességeknek meg szemlélésére; vagynak sok tanító, 's nevelő házaik, jóltévő, felsegítő alkotmányaik, tiszta fogházaik, fegyveres, könyves, és ritkaságokkal telyes palotáik, minden féle fabri-

kájok 'sat. Adtak érettünk egy 80 személyből álló nagy ebédet, melyben a' fő bíró elnököskedett. En sok német, és franczia házaknál esmerkedtem-meg, és a' körül vidéket hol szekeren, hol loháton megtekingettem, midőn a' kedvetlen hideg idő április hónapjában megengedte. Minden házaknál igen nagy a' luxus, és fény, az életmódja, és nyelvek ánglus; a' környék igen szép, és szorgalmatosan vagyon mivelve, és teli vagyon külömb-külobmb jelesen épült múlató házakkal. Sok féle fabrikájok vagy gőz, vagy víz által hajtattatnak. A' masinának ez igazán hazája, mert az áméríkabeliek minden sok theoria nélkül a' legelső a' practika masinák körül. A' gőzhajókan is tettem némely utazásokat, mert itt az gőzhajók nagy számmal találtatnak, némelyek két, három emeletűek, és 2 — 5 száz ember elfér rajtok. Vagynak közöttök olyak is, melyeken 4 gőz masina találtatik, és az ilyenek óráként 16 mértföldet haladnak a' tengeren. Csak Neu-jork városának több vagyon 200 nagyobb kisebb gőzhajóinal, mert itt a' vizen való utazások, még az egyik parttól a' másikra menetel is mind gőzhajók által mennek véghez. Sok felé vagynak itt vasútak is, és ahhoz alkalmaztatott gőzszekerek. Egy ily gőz szekérhez hozzá ragasztatnak 4 — 5 más szekerek, vagy kocsik, melyekbe 40 — 50 emberek elférnek, és 15 — 20 ánglus mértföldet haladnak 1 óra alatt. Mivel ezen vidékben még a' mezei gazdák sem igen járnak

a' városból, vagy egyik faluból a' másikba gyalog, hanem vagy lóháton, vagy még inkább szekereken, és többnyire gözszekereken.

Ezen ország bizonyosága lehet annak, mely hamar kipalléroztathatik, és jó karba helyeztethetik egy nemzet, ha okos szabadsággal, és észelarányos törvényekkel bír. Itt egy falu sincsen, a' melyben könyvnyomtatás, és újság levelek nem találatnának. Egy paraszt ember sincs, a' ki tudatlan, és nem lenne úgy kimivelődve mint szintén a' városiak mert nem csak írni, olvasni tud minden falusi ember, hanem még felsőbb tudományokat is értenek, és az ilyeneket tanító Professorral faluról falura járkálnak. Csak Neujork városában nyomtattatnak 20 féle újság levelek, némelyek egy egy asztalnyi nagyságuk. Minden embernek szabad itt gondolni, írni, beszélni a' mit tetszik: hanem ha helytelenül ír, vagy beszél, azt megint mások megezáfolják, a' nélkül, hogy a' kormány magát belé elegyitné. Az újság írók hazudnak, a' festők sok nevetséges képeket rajzolnak. Le festik a' Praesidentet is, más előkelő tisztviselőket is. De ezeket ők számba sem veszik, és a' jó rend, a' csendesség soha meg nem haborittatik. Egy ily nagy kiterjedésű városban mint Neujork, egy katonát sem lehet soholt látni, mert nincsen szükség reájok. Egy néhány strázsák, vagy vigyázók, a' kik a' városi gazdák közzül a' városi emberek által időről időre választatnak, elegendők a' rendnek, csendnek fen-

tartására. És az ide való törvények elégségek ezen sok féle nemzetekből öszve gyülekezett népet kormányozni, 's oltalmazni.

A' minden napi eleséget kivéven, egyebek mind felettebb drágák. Itt az egész népség a' legjobb izlésre öltözködik mint Párisban, vagy Londonban; csak hogy a' koldusok, ha vagynak is, nem láttatnak, 's nem járnak az útszákön szélyel mint Európának minden városaiban. Az ide valók annyira újságon kapók, hogy minket austriai tengeri tisztékül, midön az első napokban együtt az útszákön megindultunk, seregenként körül vettek, kísérték, és hajóinkon is naponként seregenként bámaszkodtak 'sat.

Nagyon sajnálom, hogy szándékom szerint Philadelfia városába el nem mehettem, mely szándékomban elein az igen sanyaru időjárás, későbbre pedig a' mi siető visszautazásunk akadályoztatott. Mivel a' Commandánsunk báró Bándiera látván hogy a' harmadik u. m. a' Lipsia nevü császári hajó a' még hátra maradott lengyelekkel csak nem érkezik, 26dik április Ámerikából visszaindított bennünket, és úgy érkeztünk ezen hónap 21dik napján ide vissza; még az alatt két napokat holmi hivatalos tárgyak miatt az áfrikai parton a' Tänger városa kikötő helyében késtünk, (ez a' legnevezetesebb kereskedő várossa a' marocconi császárnak).

Gibraltar május 24én 1834.

Gy. Károly.

Igen buzgó Hazafi.

Párisban egy akadémiának deputátussai béjelentődtek, 's hódolási tiszteletkedés végett bé is bocsátattak XVIII Lajos király eleibe. Ez őket szokott nyájassággal és kegyességgel fogadta, 's egyéb beszélgetések között ezt is kérte, hogy volnának é sok Hellenisták (igy neveztetnek a' régi görög nyelv, literatura, és régiségek tudós esmerői) az akadémiái társaság tagjai között? — Hellenisták?? — felkiálta a' követség szónokja! — a' jó Isten őrizzen minket attól. — Valójában, hogy az igazat Felsőgednek kimondjam: voltak egy néhányon ilyen nyomorultak társaságunkban; de az akadémia őket szégyennel és gyalázattal kivette, és most alig van 3 vagy 4 ilyen ringyrongy gazember az egész departamentben. — A' szegény akadémiái szónok azt gondolta, hogy a' szt. Helenai veszedelmes fogolyról (Bonapartéről) és az ő pártjára ragaszkodokról volna a' beszéd; — melyre a' király igen jó izüen és vidámon nevetett ezen dühös hazafiúi buzgóságon. —

K. J.

Revolutioi hír.

Nagy Fridrik halván egykor, hogy a' Genfi (genevai) republikában némü némü zendülési vagy revolutioi nyughatatlanságok volnának, ezt mondotta réa: Ez csak úgy jó nékem, mint egy szélvész egy pohár vizen.